

КОГНІТИВНО-СТИЛЬОВА ХАРАКТЕРИСТИКА КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТА

Коструба Наталія, Гошовський Ярослав

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки,
м. Луцьк, Україна,
chmil.nata@ukr.net, hoshovskyi66@ukr.net

Мета статті – психологічний аналіз взаємозв'язків когнітивних стилів із комунікативною компетентністю студента. Когнітивний стиль як індивідуальний спосіб переробки інформації пов'язує з усіма сферами життєдіяльності людини: управлінням, психотерапією, освітою тощо. Згідно із сучасними уявленнями, когнітивні стилі виступають кращими індикаторами індивідуального успіху, прийняття рішень тощо. Когнітивні стилі, характеризують особливості сприйняття й обробки інформації про навколишній світ, а також виступають як характеристики особистісної організації людини в цілому. Це дає теоретичну підставу для положення про наявність зв'язку між когнітивними стилями та комунікативною компетентністю як конструктом, що містить у собі одним із компонентів когнітивні здібності. Емпірично вивчали три типи когнітивно-стильової організації особистості (полезалежність–полenezалежність; аналітичність–сентетичність; гнучкість–ригідність). Отримані результати свідчать, що половина опитаних демонструє компетентні реакції в комунікації, тобто здатність до адекватного реагування на поведінку навколишніх залежно від ситуації. Інша половина проявила агресивну чи залежну поведінку, що свідчить про недостатню розвиненість комунікативної компетентності в студентів. Серед когнітивних стилів студентам найчастіше притаманні полenezалежність і гнучкість у мисленні. Проведений емпіричний аналіз когнітивно-стильових характеристик комунікативної компетентності студента дав змогу виявити статистично значимі зв'язки типів реагування в комунікації з такими когнітивними стилями, як гнучкість–ригідність. Статистично значимих взаємозв'язків комунікативної компетентності та типів реагування з когнітивними стилями: полenezалежність–полenezалежність й аналітичність–сентетичність – виявлено не було. Результати демонструють, що високі показники агресивності в спілкуванні пов'язані з високими показниками ригідності мислення. Також виявлено слабку кореляцію між залежною поведінкою в спілкуванні й показниками гнучкості мислення. Перспективу подальших досліджень убачаємо в аналізі взаємозв'язку комунікативної компетентності з іншими когнітивними стилями на інших вікових категоріях.

Ключові слова: комунікативна компетентність, полenezалежність, полenezалежність, аналітичність, сентетичність, гнучкість, ригідність мислення.

Kostruba Nataliia, Hoshovskyi Yaroslav. Cognitive Style and Communicative Competence of Students. The aim of this research is to analyze the relationship of cognitive styles with the communicative competence of the student. Cognitive style as an individual way of processing information is associated with all areas of human life: management, psychotherapy, education, etc. Cognitive styles are the best indicators of individual success, decision-making, etc. We hypothesized that there is a connection between cognitive styles and communicative competence as a construct. Empirically studied three types of cognitive-stylistic organization of personality (field dependence – field independence; analytical-synthetic; flexibility-rigidity). The results showed that half of the respondents demonstrate competent reactions in communication, the ability to adequately respond to the behavior of others in different situations. Other students showed aggressive or dependent behavior, indicating a low level of communicative competence of students. Students often have such cognitive styles as field independence and flexibility of thinking. Empirical analysis revealed statistically significant relationships of response types in communication with such cognitive styles as flexibility-rigidity. We did not find statistically significant relationships between communicative competence and cognitive styles field dependence-field independence and analytical-synthetic. The results show that high rates of aggression in communication are related with high rates of rigidity of thinking. We also found a weak correlation between dependent behavior in communication and indicators of flexibility of thinking. The prospects for further research are the analysis of the relationship of communicative competence with other cognitive styles and in other age categories.

Key words: communicative competence, field dependence, field independence, analytical, synthetic, flexibility, rigidity.

Коструба Наталья, Гошовский Ярослав. Когнитивно-стилевая характеристика коммуникативной компетентности студента. *Цель* статьи – психологический анализ взаимосвязей когнитивных стилей с коммуникативной компетентностью студента. Когнитивный стиль как индивидуальный способ переработки информации связан со всеми сферами жизнедеятельности человека: управлением, психотерапией, образованием и др. Согласно современным представлениям, когнитивные стили выступают лучшими индикаторами индивидуального успеха, принятия решений и др. Когнитивные стили характеризуют особенности восприятия и обработки информации об окружающем мире, а также выступают в качестве характеристики личностной организации человека в целом. Это дает теоретические основания для предположения о наличии связи между когнитивными стилями и коммуникативной компетентностью как конструктом, который включает в себя одним из компонентов когнитивные способности. Эмпирически изучались три типа когнитивно-стилевой организации личности (полезависимость–полenezависимость; аналитичность–сентетичность; гибкость–ригидность). Полученные результаты свидетельствуют, что половина опрошенных демонстрируют компетентные реакции в коммуникации, то есть способность к

адекватному реагуванню на поведінку оточуючих в залежності від ситуації. Друга половина проявила агресивне або залежне поведінку, що свідчить про недостатню розвинутість комунікативної компетентності у студентів. Серед когнітивних стилів, студентам зазвичай притаманні полнезалежність і гнучкість у мисленні. Проведений емпіричний аналіз когнітивно-стилевих характеристик комунікативної компетентності студента дозволив виявити статистично значимі зв'язи типів реагування в комунікації з такими когнітивними стилями, як гнучкість–ригідність. Статистично значимих взаємозв'язів комунікативної компетентності і типів реагування з когнітивними стилями – полнезалежність–полнезалежність і аналітичність–синтетичність – виявлено не було. Результати показують, що високі показники агресивності в общенні пов'язані з високими показниками ригідності мислення. Також виявлена слабка кореляція між залежним поведінку в общенні і показниками гнучкості мислення. Перспективу подальших досліджень бачимо в аналізі взаємозв'язу комунікативної компетентності з іншими когнітивними стилями і в інших вікових категоріях.

Ключеві слова: комунікативна компетентність, полнезалежність, полнезалежність, аналітичність, синтетичність, гнучкість, ригідність мислення.

Постановка наукової проблеми та її значення. Когнітивно-стильові дослідження є актуальною темою в прикладних галузях: управлінні, психотерапії, освіті тощо. Згідно із сучасними уявленнями, когнітивні стилі виступають кращими індикаторами індивідуального успіху в особливих ситуаціях, ніж загальний інтелект чи ситуативні чинники. Так, в організаційній психології когнітивні стилі вивчаються в контексті підбору персоналу, профорієнтації, внутрішньої комунікації, консультування, управління конфліктами. У галузі освіти існують дані, що когнітивні стилі мають більшу вагомість для академічних досягнень, ніж загальні здібності (Каламаж, 2012: 32–41). Багато науковців стверджують, що когнітивний стиль впливає на всі сфери життєдіяльності людини. У нашому дослідженні вирішено перевірити, які когнітивні стилі пов'язані з успішністю в спілкуванні, а саме із комунікативною компетентністю.

Загалом, поняття «комунікативна компетентність» уперше використано О. О. Бодалевим (Бодалев, 1996) як здатність установлювати й підтримувати ефективні контакти з іншими людьми за наявності внутрішніх ресурсів (знань і вмінь). Комунікативну компетентність також розглядаємо як систему внутрішніх ресурсів, необхідних для побудови ефективною комунікативною дією в певному колі ситуацій

міжособистісного впливу. Комплексне дослідження комунікативної компетентності представлено в роботах І. М. Зотової. На її думку, комунікативна компетентність являє собою комплексне утворення, що складається з трьох компонентів: емоційно-мотиваційного, когнітивного й поведінкового (Зотова, 2006). Вважаємо, що саме когнітивний компонент комунікативної компетентності пов'язаний із когнітивними стилями особистості.

Аналіз останніх досліджень із цієї проблеми. Першим ідею існування стійких відмінностей у способах мислення та сприйняття сформулював у 1951 р. Дж. Клейн, а термін «когнітивний стиль» запропонував американський психолог Р. Гарднер (Gardner, 1953).

Дослідниця М. Холодна визначає когнітивний стиль як індивідуально-своєрідний спосіб переробки інформації, що характеризує специфіку складу розуму конкретної людини й відмінні риси її інтелектуальної поведінки (Холодная, 2004: 16); як тип інтелектуальних здібностей, що характеризується зрілістю репрезентаційних можливостей суб'єкта та стосується метакогнітивної регуляції інтелектуальної діяльності.

Стильові відмінності виявляються через особливості ментального образу об'єктивної ситуації: розгорненість його меж (імпульсивність–рефлексивність); артикульованість (полезалежність–поленезалежність); проникливість (толерантність до нереалістичного досвіду); наявність у ньому різнозагальнених категоріальних рівнів (когнітивна складність–простота, діапазон еквівалентності та ін.) (Дорфман, 1998).

Користуючись поняттями когнітивної психології, В. М. Алахвердов визначає когнітивний стиль *як критерії переваги різних моделей світу, що включають соціальну практику людей* (Аллахвердов, 1986: 17–20). Дослідження вчених підтверджують, що з будь-якого кола інформації про світ кожна людина обирає й засвоює частину, релевантну притаманному лише їй індивідуальному способу сприйняття (Пасічник, 2010: 3–11).

У роботах Г. Уіткін поняття когнітивного стилю формувалося в рамках гештальт-психологічних уявлень про поле та поведінку в полі. Отже, виокремлено полезалежний і поленезалежний типи поведінки. Виявлено, що явище залежності/незалежності від поля пов'язане з віковими особливостями, тому науковець дійшов висновку, що поленезалежне сприйняття свідчить про більш високий рівень психо-

логічного розвитку. Найважливішою характеристикою психічного розвитку названо ступінь психічної диференціації різних форм досвіду (Witkin, 1982). Опис системи як більш-менш диференційованої, тобто зі складною структурою, дає підставу зробити висновки про особливості її функціонування.

У процесі розвитку в людини відбуваються накопичення й формування специфічного досвіду в напрямі просування від спочатку неструктурованого стану з обмеженим відділенням від середовища до більш структурованого стану з більшою відокремленістю «Я». Досягнення більш високого рівня психологічної диференціації означає наявність більш артикульованого досвіду.

На основі робіт закордонних учених дослідник Н. А. Шупта пропонує таку класифікацію когнітивних стилів (Шупта, 2004: 21–32):

1. Полезалежність/полenezалежність. Ідея такого стильового підходу належить Г. Уіткін. У ході проведених досліджень виявилось, що одні випробовувані покладаються на зовнішнє видиме поле, на силу долають його вплив, їм потрібно багато часу, щоб виділити потрібну деталь у складному зображенні – полезалежність. Інші випробовувані схильні контролювати вплив зорових вражень за рахунок опори на деякі внутрішні критерії, легко долають вплив видимого поля, швидко знаходять деталь у складному зображенні – полenezалежність. К. Кравець трактує поняття полезалежності–полenezалежності як «ступінь свободи від зовнішніх референтів» (Кравець, 2004: 122).

2. Вузкий/широкий діапазон еквівалентності. У роботах вітчизняних науковців цей стильовий параметр називається «аналітичність» і «синтетичність». Цей когнітивний стиль характеризує індивідуальні відмінності в особливостях орієнтації на риси подібності або відмінності об'єктів.

3. Широта категорії. Цей стиль відображає ступінь суб'єктивної диференціації однієї-єдиної категорії. Вузкі категоризатори схильні специфікувати свої враження й обмежувати сферу застосування певної категорії, тоді як широкі категоризатори, навпаки, схильні підводити під одну категорію велике число параметрів, що її підтверджують. Стилi зазвичай у межах цієї класифікації називають аналітичністю чи синтетичністю. Існують дослідження, які демонструють підтвердження стильових відмінностей синтетично-аналітичного виміру когнітивного стилю (Bendall, et al., 2019).

4. Ригідний/гнучкий пізнавальний контроль. Цей когнітивний стиль характеризує ступінь суб'єктивних труднощів у зміні способів переробки інформації в ситуації когнітивного конфлікту.

5. Толерантність до нереалістичного досвіду. Цей когнітивний стиль виявляє себе в ситуаціях, для яких характерні невизначеність, двозначність. Толерантність до нереалістичного досвіду передбачає можливість прийняття вражень, що не відповідають або навіть суперечать наявним у людини уявленням, які вона оцінює як правильні й очевидні. Толерантні особи оцінюють досвід за фактичними характеристиками та мало схильні формулювати його в термінах «звичайного», «очікуваного», «відомого». Нетолерантні особи чинять опір пізнавальному досвіду, у якому вихідні дані суперечать їхньому наявному знанню.

6. Фокуючий/скануючий контроль. Цей когнітивний стиль характеризує індивідуальні особливості розподілу уваги, котрі проявляються в ступені широти охоплення різних аспектів відображуваної ситуації, а також у ступені врахування її релевантних і нерелевантних ознак. Дослідження засвідчило, що одні випробовувані оперативно розподіляють увагу на безліч аспектів ситуації, виділяючи при цьому її об'єктивні деталі, увага інших виявляється поверховою й фрагментарною, при цьому вона фокусує явні, такі що помітні, характеристики ситуації.

7. Згладжування/загострення. Цей когнітивний стиль відображає індивідуальні відмінності в особливостях зберігання в пам'яті матеріалів, що запам'ятовуються. У людей, для яких характерне «згладжування» збереження матеріалу в пам'яті, супроводжується його спрощенням, утратою деталей, випаданням тих чи інших фрагментів. Крім того, для них властиві такі особистісні риси, як пасивність, консерватизм, відсутність почуття суперництва. У пам'яті «загострювачів» відбувається виділення, підкреслення специфічних деталей того, що запам'ятовується.

8. Імпульсивність/рефлексивність. Когнітивний стиль, який описує індивідуальні відмінності в схильності приймати рішення повільно чи швидко. Яскраве вираження такої стильової властивості можливе в умовах невизначеності, коли потрібно з безлічі альтернатив здійснити правильний вибір.

9. Конкретна/абстрактна концептуалізація. В основу конкретності/абстрактності покладено такі психологічні процеси, як диференціація

понять. «Конкретний» полюс характеризується незначною диференціацією й незначною інтеграцією понять. «Конкретні» індивідууми схильні до чорно-білого мислення, залежать від статусу та авторитетів, нетерпимі до невизначеності, стереотипні в рішеннях, поведінка має ситуативний характер. Полюс «абстрактної концептуалізації» передбачає як високу диференціацію, так і високу інтеграцію понять. «Абстрактність» як стильова характеристика передбачає свободу від безпосередніх властивостей ситуації, орієнтацію на внутрішній досвід у поясненні фізичного й соціального світу, схильність до ризику, незалежність, гнучкість. Із розвитком людини відбувається збільшення абстрактності індивідуальної понятійної системи.

10. Когнітивна простота/складність. Цю теорію висунуто Дж. Келлі на основі системи особистісних конструктів. Конструкт – це біполярна суб'єктивна шкала, що реалізовує одночасно дві функції – узагальнення й протиставлення в умовах оцінки тих чи інших об'єктів. Приклад конструктів: добродушний – злісний, розумний – дурний, небезпечний – безпечний. У когнітивно простих і складних випробовуваних по-різному будується розуміння ситуації в умовах зміни її інформаційних характеристик.

Загалом, класифікація когнітивних стилів є достатньо умовною. Одна особистість може мати різноманітну комбінацію когнітивних характеристик, які можуть проявлятися частіше чи рідше. Існують дослідження, які демонструють складну взаємодію когнітивних стилів та умов навколишнього середовища. Науковці J. Liedtke та L. Fromhage стверджують, що за різних ситуацій проявляються різні когнітивні стилі (Liedtke, Fromhage, 2019).

Отже, когнітивні стилі, характеризують особливості сприйняття та обробки інформації про навколишній світ, а також виступають у ролі характеристики особистісної організації людини в цілому. Це дає теоретичну підставу для положення про наявність зв'язку між когнітивними стилями й комунікативною компетентністю як конструктом, що містить у собі одним із компонентів когнітивні здібності.

Загалом, існує багато досліджень взаємозв'язку когнітивних стилів і різних сфер життя людини. Дослідження вчених M. Zhang, X. Wang, F. Q. Wang, H. H. Liu виявили, що когнітивні стилі полезалежності–полenezалежності модулюють двомовний механізм управління мовою через різні способи обробки інформації (Zhang, Wang, Wang, Liu, 2020).

Виявлено зв'язки між когнітивними стилями та характеристиками навчання. А саме регулярне використання системи завдань щодо виокремлення об'єктів із фонового режиму, а також завдання щодо застосування методів аналізу й синтезу в навчанні геометрії з урахуванням когнітивних стилів позитивно впливають на досягнення істотних результатів у процесі навчання (Galiakberova, Galyamova, 2019). Актуальне дослідження, з погляду дистанційного навчання, здійснили М. М. Ко́-Januchta, Т. N. Höffler, М. Eckhardt, D. Leutner. Науковці вивчали ефект наочного та словесного когнітивного стилю на навчанні з різних видів візуалізації й модальності пояснювального тексту. Навчальні матеріали надавали у формі комп'ютерної анімації або серії статичних зображень із письмовими чи розмовними поясненнями. З'ясовано, що більш розвинений візуально-пізнавальний стиль пов'язаний із кращими результатами навчання, коли воно відбувається з комбінації статичних зображень і письмового тексту. Більш розвинені візуалізатори досягали менших результатів навчання під час його реалізації з анімацією та написаним текстом (Ко́-Januchta, Höffler, Eckhardt, Leutner, 2019).

М. Qi та S. J. Armstrong провели серію досліджень, які надають чіткі докази принципового впливу різноманітності когнітивного стилю на внутрішньогрупові конфліктні стосунки. Також виявлено, що дисонанс у когнітивних стилях членів групи може призвести до більшого міжособистісного конфлікту (Qi, Armstrong, 2019). Існує дослідження впливу когнітивного стилю та емоційних труднощів у досягненні компромісу на обробку інформації під час прийняття рішень (Wang, Hao, Maguire, Hu, 2018).

Формулювання мети та завдань статті. Дослідження когнітивно-стильової організації особистості відносно нові у психології. Праці, які існують, часто викликають більше запитань, ніж дають відповідей. На сьогодні проблему взаємозв'язку когнітивних стилів і комунікативної компетентності особистості вивчено недостатньо. Саме тому мета цього дослідження – психологічний аналіз взаємозв'язків когнітивних стилів із комунікативною компетентністю студента.

Методи та методики. Із метою вивчення когнітивно-стильових характеристик комунікативної компетентності студентів проведено дослідження серед здобувачів освіти Східноєвропейського національного університету біологічного факультету й факультету психології та соціології. У дослідженні брали участь 50 студентів, серед яких

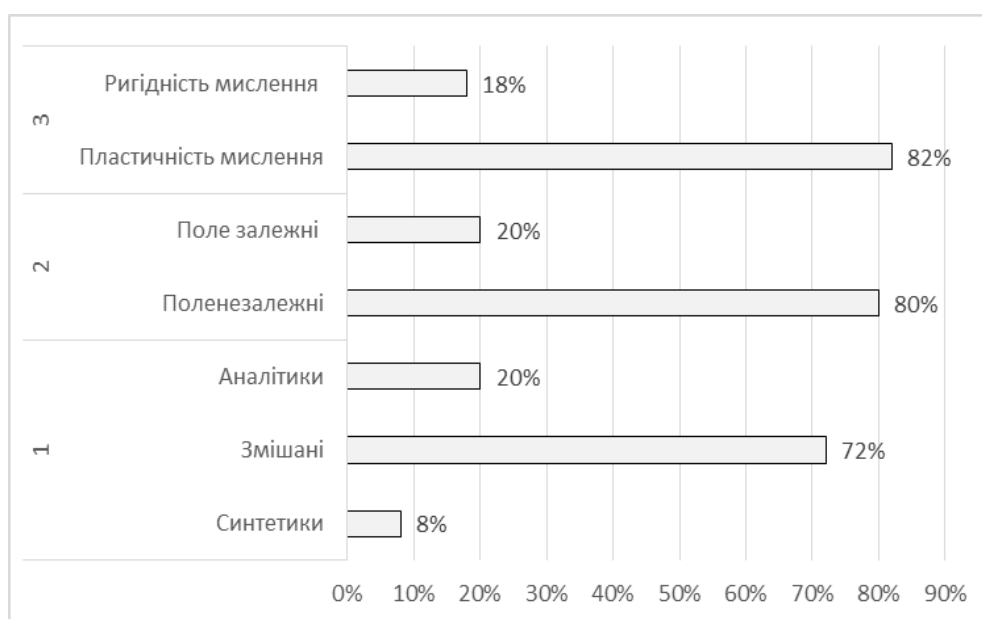

37 – жіночої статті, а 13 – чоловічої. Середній вік респондентів – 19 років.

Для дослідження обрано найбільш інформативні та результативні методики, як-от: «Тест комунікативних умінь» (Л. Міхельсона), «Тест уключених фігур Готшильда», Методика «Вільного сортування об'єктів» (Р. Гарднера), «Гнучкість мислення» (А. С. Лачінса). Статистичне опрацювання даних проведено з використанням кореляції Пірсона.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Так, у більшості опитаних (48,1 %) виявлено компетентний тип реагування в комунікативних ситуаціях – здатність до адекватного реагування на поведінку оточення, уміння вступати в контакт з іншими людьми, виражати позитивні почуття й оцінки щодо них, звертатися за допомогою й підтримкою та самому її надавати. Залежну реакцію в ситуації комунікації продемонструвало 41,6 % досліджуваних, що характеризує їх як особистостей із залежними поглядами, оцінками й поведінкою від впливу інших людей у ситуації спілкування. Агресивний тип реагування виявлено в 10,1 % студентів-богословів, тобто вони схильні до проявів різкості, розоратування, гніву, категоричності суджень, негативних оцінок людей і подій.

Для реалізації мети дослідження ми провели аналіз особливостей когнітивних стилів (полезалежність–полenezалежність; аналітичність–сентетичність; гнучкість–ригідність) (рис.1).

Рис. 1. Відсотковий розподіл характеристик когнітивних стилів студентів, %

Щодо характеристики когнітивного стилю як полезалежного–поленезалежного, то для більшості студентів, а саме для 80 %, притаманна поленезалежність, яка характеризується успішністю в інтелектуальній діяльності. Зазвичай, такі люди обирають сферу діяльності, яка вимагає високої самостійності в засобах досягнення поставленої мети. Проте для 20 % студентів притаманна полезалежність, що проявляється в більшій товариськості, ніж у поленезалежних, готовності до соціальних контактів, схильності до різноманітних ілюзій сприйняття. Полезалежні, зазвичай, обирають такий рід занять, у якому засоби діяльності заздалегідь задані, зумовлені, надають перевагу колективному виконання завдання.

Під час оцінки особливостей аналітичності–синтетичності мислення студентів виявлено, що 20 % респондентів переважно властива аналітичність когнітивного стилю, що характеризує їх як людей, які під час обробки інформації та виконання завдання розчленовують і досліджують, аналізують та структурують предмет пізнання за його складниками; осмислюють процес діяльності. 72 % студентів володіють змішаним типом когнітивного стилю, що, зазвичай, властиве людям творчим, креативним, нестандартним. Синтетичний когнітивний стиль характерний для 8 % студентів, які глобально обробляють інформацію, вони схильні до осмислення продукту діяльності, а не її процесу.

Оцінка мислення студентів на гнучкість–ригідність дає можливість стверджувати, що більшість студентів (82 %) володіють пластичним типом мислення, вони легко та швидко переходять від однієї діяльності до іншої, оперативно реагують на зміни в певній ситуації й здатні приймати обдумані та адекватні рішення. Для 18 % опитаних притаманна ригідність мислення, що передбачає неспроможність змінити свої уявлення про навколишнє середовище з отриманням нової інформації. Таким опитуваним складно коригувати план дій щодо ситуації й виходити за рамки вивірених схем.

Для більш детального вивчення особливостей взаємозв'язку когнітивних стилів з комунікативною компетентністю та типами реагування в комунікації здійснено кореляційний аналіз Пірсона (табл. 1). Статистично значимих взаємозв'язків комунікативної компетентності з когнітивними стилями – полезалежність–поленезалежність та аналітичність–синтетичність – не виявлено.

Таблиця 1

Кореляційний аналіз взаємозв'язку комунікативної компетентності та типів реагування в спілкуванні з когнітивними стилями

	Тип реагування в комунікації		
	залежний	компетентний	агресивний
Полезалежність–полenezалежність	0,056	-0,062	-0,049
Аналітичність–синтетичність	0,0362	-0,003	0,002
Гнучкість–ригідність	-0,239*	0,070	0,279**

Примітка 1. * – статистично значущий зв'язок на рівні 0,1; ** – статистично значущий зв'язок на рівні 0,05.

Когнітивно-стильова характеристика мислення гнучкість–ригідність прямо пропорційно статистично значимо корелює з агресивним типом взаємодії в комунікації ($r=0,279$, $p<0,05$). Тобто високі показники агресивності в спілкуванні пов'язані з високими показниками гнучкості–ригідності мислення, тобто з гнучкістю мисленнєвих дій.

Залежний тип реагування в комунікації обернено пропорційно корелює з когнітивно-стильовою характеристикою мислення студентів гнучкість–ригідність ($r= - 0,239$, $p<0,1$). Цей слабкий кореляційний зв'язок указує, що студенти з ригідним мисленням часто проявляють залежність у різних комунікативних ситуаціях. І навпаки, студенти з гнучкими типом мислення не схильні до залежної поведінки в комунікації.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Здійснений емпіричний аналіз когнітивно-стильових характеристик комунікативної компетентності студента дав підставу виявити статистично значимі зв'язки типів реагування у комунікації із такими когнітивними стилями, як гнучкість–ригідність. Статистично значимих взаємозв'язків комунікативної компетентності й типів реагування з когнітивними стилями – полезалежність–полenezалежність й аналітичність–синтетичність не виявлено.

Результати демонструють, що високі показники агресивності в спілкуванні пов'язані з високими показниками ригідності мислення. Так, агресивно реагують у спілкуванні люди, котрим важко поглянути на ситуацію з іншого боку, які не вміють пристосуватися до умов,

що змінилися, до нових обставин. Також виявлено слабку кореляцію між залежною поведінкою в спілкуванні й показниками ригідності мислення. Тобто, студенти з гнучким типом мислення швидко реагують на ситуацію та змінюють свою поведінку й спілкування залежно від обставин.

Загалом, половина опитаних демонструє компетентні реакції в комунікації, тобто здатність до адекватного реагування на поведінку оточення залежно від ситуації. Інша половина проявила агресивну чи залежну поведінку, що свідчить про недостатню розвиненість комунікативної компетентності в студентів. Серед когнітивних стилів респондентам найчастіше притаманні полenezалежність і гнучкість у мисленні.

Перспективу подальших досліджень убачаємо в аналізі взаємозв'язку комунікативної компетентності з іншими когнітивними стилями на інших вікових категоріях.

Література

1. Аллахвердов, В. Н. (1986). Когнитивные стили в контурах процесса познания. *Когнитивные стили*, 17–20.
2. Бодалев, А. А. (1996). *Психология общения*. Москва; Воронеж.
3. Дорфман, Л. Я. Дружинина, В. Н. Коростелянин, К. (1998). *Стиль человека: психологический анализ*. Москва: Смысл.
4. Зотова, И. Н. (2006). Психолого-педагогическая поддержка развития коммуникативной компетентности студентов технического вуза. (*Дис. канд. психол. наук*). Ставрополь.
5. Каламаж, Р. В. (2012). Когнітивно-стильовий вимір у психологічних дослідженнях. *Наукові записки. Серія Психологія і педагогіка. Тематичний випуск Актуальні проблеми когнітивної психології*, 20, 32–41.
6. Кравець, К. (2004). Стиль «полenezалежність–полenezалежність» у психологічному вимірі. *Соціальна психологія*, 5 (7), 119–129.
7. Пасічник, І. Д., Максименко, С. Д. (2010). Роль когнітивно–стильових особливостей особистості в процесі навчальної діяльності. *Наукові записки. Серія: Психологія і педагогіка. Тематичний випуск: сучасні дослідження когнітивної психології*, 14, 3–11.
8. Холодная, М. А. (2004). *Когнитивные стили. О природе индивидуального ума*. Санкт-Петербург: Питер.
9. Шупта, Н. А. (2004). Научно-теоретические подходы к исследованию когнитивных стилей в зарубежной и отечественной науке. *Сибирская психология сегодня*, 2, 21–32.
10. Bendall, R.C.A., Lambert, S., Galpin, A., Marrow, L. P., Cassidy, S. (2019). Psychophysiological indices of cognitive style: A triangulated study incorporating

neuroimaging, eye-tracking, psychometric and behavioral measures. *Personality and Individual Differences*, 144, 68–78. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2019.02.034>

11. Galiakberova, A. A., & Galyamova, E. Kh. (2019). Cognitive Styles in Solving Educational Tasks. *Journal of History Culture and Art Research*, 8(4), 371–381. doi: <http://dx.doi.org/10.7596/taksad.v8i4.2385>

12. Gardner, R. W. (1953). Cognitive style in categorizing behavior. *Journal of Personality*, 22, 214–233.

13. Koć-Januchta, M. M., Höffler, T. N., Eckhardt, M., Leutner, D. (2019). Does modality play a role? Visual-verbal cognitive style and multimedia learning. *J Comput Assist Learn*, 35, 74–757. <https://doi.org/10.1111/jcal.12381>

14. Liedtke, J., Fromhage, L. (2019). Modelling the evolution of cognitive styles. *BMC Evolutionary Biology*, 19, 234. <https://doi.org/10.1186/s12862-019-1565-2>

15. Qi, M., Armstrong, S. J. (2019). The influence of cognitive style diversity on intra-group relationship conflict, individual-level organizational citizenship behaviors and the moderating role of leader-member-exchange. *International Journal of Conflict Management*, 30(4), 490–513. <https://doi.org/10.1108/IJCMA-09-2018-0105>

16. Wang, D., Hao, L., Maguire, P., Hu, Y. (2018). The effects of cognitive style and emotional trade-off difficulty on information processing in decision-making. *International Journal of Psychology*, 53(6), 468–476, DOI: <https://doi.org/10.1002/ijop.12404>

17. Witkin, H. A., Goodenough, D. R. (1982). Cognitive Styles: Essence and Origins. Field dependence and field independence. *Psychological Issues*, 51, 1–141.

18. Zhang, M. Wang, X., Wang, F.Q., Liu, H. H. (2020). Effect of Cognitive Style on Language Control During Joint Language Switching: An ERP Study. *Journal of psycholinguistic research*, 49(3), 383–400. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10936-019-09682-7>

References

1. Allahverdov, V. N. (1986). Kognitivnye stili v konturah processa poznaniya [Cognitive styles in the contours of the process of cognition]. *Kognitivnye stili – Cognitive styles*, 17–20 (in Russian).

2. Bodalev, A. A. (1996). *Psihologija obshhenija [Psychology of communication]*. Moskva; Voronezh (in Russian).

3. Dorfman, L. Ja. Druzhinina, V.N. Korosteljanin, K. (1998). *Stil' cheloveka: psihologicheskij analiz [Human style: psychological analysis]*. Moskva: Smysl (in Russian).

4. Zotova, I. N. (2006). Psihologo-pedagogicheskaja podderzhka razvitija kommunikativnoj kompetentnosti studentov tehničeskogo vuza [Psychological and pedagogical support for the development of communicative competence of students of a technical university]. *Candidate's thesis*. Stavropol' (in Russian).

5. Kalamazh, R. V. (2012). Kohnityvno-stylovyi vymir u psikhologichnykh doslidzhenniakh [Cognitive-stylistic dimension in psychological research]. *Naukovi*

zapysky. Seriiia Psykholohiia i pedahohika. Tematychnyi vypusk Aktualni problemy kohnityvnoi psykholohii – Proceedings. Psychology and pedagogy series. Thematic issue Actual problems of cognitive psychology, 20, 32–41 (in Ukrainian).

6. Kravets, K. (2004). Styl «polezalezhnist–polenezalezhnist» u psykholohichnomu vymiri [Style «field dependence – field independence» in the psychological dimension]. *Sotsialna psykholohiia – Social Psychology*, 5 (7), 119–129 (in Ukrainian).

7. Pasichnyk, I. D., Maksymenko, S. D. (2010). Rol kohnityvno–stylovykh osoblyvostei osobystosti v protsesi navchalnoi diialnosti [The role of cognitive and stylistic features of personality in the process of educational activity]. *Naukovi zapysky. Seriiia Psykholohiia i pedahohika. Tematychnyi vypusk: Suchasni doslidzhennia kohnityvnoi psykholohii – Proceedings. Psychology and pedagogy series. Thematic issue: Modern research of cognitive psychology*, 14, 3–11 (in Ukrainian).

8. Holodnaja, M. A. (2004). *Kognitivnye stili. O prirode individual'nogo uma* [Cognitive styles. About the nature of the individual mind]. Sankt-Peterburg: Piter (in Russian).

9. Shupta, N. A. (2004). Nauchno-teoreticheskie podhody k issledovaniju kognitivnykh stilej v zarubezhnoj i otechestvennoj nauke [Scientific and theoretical approaches to the study of cognitive styles in foreign and domestic science]. *Sibirskaja psihologija segodnja – Siberian Psychology Today*, 2, 21–32 (in Russian).

10. Bendall, R. C. A., Lambert, S., Galpin, A., Marrow, L. P., Cassidy, S. (2019). Psychophysiological indices of cognitive style: A triangulated study incorporating neuroimaging, eye-tracking, psychometric and behavioral measures. *Personality and Individual Differences*, 144, 68–78. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2019.02.034>

11. Galiakberova, A. A., & Galyamova, E. Kh. (2019). Cognitive Styles in Solving Educational Tasks. *Journal of History Culture and Art Research*, 8(4), 371–381. doi: <http://dx.doi.org/10.7596/taksad.v8i4.2385>

12. Gardner, R. W. (1953). Cognitive style in categorizing behavior. *Journal of Personality*, 22, 214–233.

13. Koć-Januchta, M. M., Höffler, T. N., Eckhardt, M., Leutner, D. (2019). Does modality play a role? Visual – verbal cognitive style and multimedia learning. *J Comput Assist Learn*, 35, 747–757. <https://doi.org/10.1111/jcal.12381>

14. Liedtke, J., Fromhage, L. (2019). Modelling the evolution of cognitive styles. *BMC Evolutionary Biology*, 19, 234 <https://doi.org/10.1186/s12862-019-1565-2>

15. Qi, M., Armstrong, S. J. (2019). The influence of cognitive style diversity on intra-group relationship conflict, individual-level organizational citizenship behaviors and the moderating role of leader-member-exchange. *International Journal of Conflict Management*, 30(4), 490–513. <https://doi.org/10.1108/IJCMA-09-2018-0105>

16. Wang, D., Hao, L., Maguire, P., Hu, Y. (2018). The effects of cognitive style and emotional trade-off difficulty on information processing in decision-making. *International Journal of Psychology*, 53(6), 468–476, DOI: <https://doi.org/10.1002/ijop.12404>

17. Witkin, H. A., Goodenough, D. R. (1982). Cognitiv Styles: Essence and Origins. Field dependece and field independence. *Psychological Issues*, 51, 1–141.

18. Zhang, M. Wang, X., Wang, F.Q., Liu, H. H. (2020). Effect of Cognitive Style on Language Control During Joint Language Switching: An ERP Study. *Journal of psycholinguistic research*, 49(3), 383–400. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10936-019-09682-7>

Received: 10.01.2020

Accepted: 12.02.2020